

Konfiskata oszczędności emerytalnych

Autor: Jan Iwanik

Błędna reakcja rządów na kryzys finansowy prowadzi do coraz trudniejszej sytuacji finansów publicznych w niemal całej Europie. Zamiast jednak istotnie zredukować wydatki i prywatyzować publiczny majątek, rządy szukają dodatkowych przychodów, zapożyczając się i zwiększając podatki.

Dodatkowym źródłem przychodów rządów mogą być nasze oszczędności emerytalne. Ponieważ systemy emerytalne są zwykle zorganizowane przez państwo, ministrowie finansów mają ułatwiony dostęp do zgromadzonych tam oszczędności. W ciągu ostatnich tygodni odnotowałem aż pięć prób zajęcia przez rządy oszczędności emerytalnych obywateli. W trzech

przypadkach dotyczyło to prywatnych, imiennych oszczędności, w dwóch funduszy narodowych, a więc „wspólnych”.

Najbardziej uderzającym przykładem są Węgry^{1,2}, gdzie w zeszłym miesiącu rząd przedstawił obywatelom propozycję nie do odrzucenia. Mogą oni: a) przekazać państwu swoje indywidualne oszczędności emerytalne z II filaru lub b) stracić prawo do państwowej podstawowej emerytury (lecz nadal mieć obowiązek płacenia składki). Rząd planuje w ten sposób przejąć kontrolę nad 14 mld dol. indywidualnych emerytalnych oszczędności. Obiecuje wprowadzić, że zarekwirowane oszczędności pozostaną przypisane do indywidualnych kont obywateli, nie należy jednak wierzyć w te zapewnienia, ponieważ indywidualne konta nie będą zabezpieczone żadnymi papierami wartościowymi w publicznym obrocie.

Podobną propozycję przedstawił rząd Bułgarii³. Zgodnie z pomysłem z października 300 mln dol. prywatnych oszczędności zgromadzonych w systemie wcześniejszych emerytur miało wspomóc państwowy system emerytalny. Na skutek protestów związków zawodowych rząd ustąpił; ostatecznie zrealizował tylko ok. 20% pierwotnych planów.

W Polsce sytuacja nie jest aż tak drastyczna. Propozycje rządu w naszym kraju zmieniają się co kilka dni; elementem wspólnym jest przekazanie 1/3 przyszłych składek z indywidualnych kont emerytalnych (II filar) do ZUS⁴. ZUS (w odróżnieniu od funduszy II filaru, które inwestują w akcje i obligacje) nie zabezpiecza zobowiązań wobec indywidualnych ubezpieczonych żadnymi publicznie obracanymi papierami wartościowymi ani – oczywiście – gotówką. Dlatego pieniądze odebrane oszczędzającym w II filarze bezpośrednio zasilą kasę państwową. Na tym zabiegu oszczędzający będą tracić ok. 7 mld zł rocznie⁵. Polski rząd jest więc łaskawszy od rządu Węgier, chce bowiem zarekwirować tylko 1/3 przyszłych oszczędności oraz pozwala zachować nam całość środków zgromadzonych dotychczas.

Czwartym przykładem jest Irlandia. W 2001 roku powstał tam państwowy fundusz emerytalny NPRF⁶, którego celem miało być zasilanie emerytur Irlandczyków w latach 2025-2050. Od 2009 roku system miał też zabezpieczać emerytury niektórych pracowników sektora publicznego (głównie uniwersytetów). Jednak w marcu 2009 roku irlandzki rząd przeznaczył 4 mld euro z tego funduszu na ratowanie banków. W listopadzie 2010 roku zarekwirował natomiast pozostałe oszczędności w wysokości 12,5 mld euro na wsparcie bail-outu reszty kraju⁷.

Ostatnim przykładem jest Francja⁸. W listopadzie tamtejszy parlament zdecydował o przeznaczeniu 33 mld euro zgromadzonych w państwowym funduszu emerytalnym FRR na redukcję krótkoterminowego deficytu systemu emerytalnego. W ten sposób oszczędności emerytalne przeznaczone na lata 2020-2040 zostaną wydane wcześniej, bo w latach 2011-2024, a rząd będzie mógł spokojnie wydawać wygospodarowane środki na inne cele.

W tabeli podsumowałem omówione fiskalno-emerytalne sytuacje.

Kraj	Produkt krajowy 2009 ⁹	Oficjalny dług publiczny jako % PKB 2009	Nacjonalizacja lub zmiana przeznaczenia oszczędności emerytalnych *

Francja	2094 mld dol.	77%	1,6 mld dol. rocznie, przyśpieszenie realizacji wypłat z FRR
Polska	687 mld dol.	46%	2,3 mld dol. rocznie, nacjonalizacja przyszłych 2,3 % wynagrodzeń II filara
Węgry	184 mld dol.	78%	14 mld dol., nacjonalizacja prywatnych funduszy
Irlandia	173 mld dol.	64% (według szacunków 95% w 2010)	21 mld dol., upłynnienie NPRF
Bułgaria	90 mld dol.	14%	0,07 mld dol., częściowa nacjonalizacja wcześniejszych emerytur

* Liczby nie obejmują kosztu wyższych podatków, inflacji cen i niskich stóp procentowych, które dodatkowo obniżają wartość oszczędności emerytalnych.

Wygląda na to, że choć rządy są w stanie zagwarantować powszechność uczestnictwa w systemach emerytalnych, to nie są dobrymi stróżami zgromadzonych tam środków.

¹ <http://www.businessweek.com/news/2010-11-26/hungary-risks-fund-exit-on-pension-grab-pioneer-says.html>.

² <http://blogs.wsj.com/new-europe/2010/11/24/hungary-forces-private-pension-fund-members-back-to-state-scheme/>.

³ <http://bulgaria.world-countries.net/archives/50753>.

⁴ <http://www.money.pl/emerytury/raporty/artykul/rzad;zlupi;nas;podwojnie;na;emeryturach,185,0,726457.html>.

⁵ <http://www.zus.pl/files/Wa%C5%BCniejsze%202009.pdf>.

⁶ <http://www.nprf.ie/home.html>.

⁷ <http://www.irishtimes.com/newspaper/ireland/2010/1129/1224284372785.html>.

⁸ <http://www.allbusiness.com/banking-finance/financial-markets-investing-securities/15334344-1.html>.

⁹ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2001rank.html>